

Rašymas „kirveliais“

Ričardas Kalytis

Nežinia dėl ko spaudos draudimo laikais primetamus lietuviams slaviškus rašmenis kai kas vadino rašymu kirveliais. Gal tokią apibudinimą rašmenys gavo dėl „A“ raidės, vienuolio Kirilo sukurtoje slavų abėcėlėje (kirilicoje), panašumo į kirvelį, tačiau labiau tikėtina, kad tai buvo pasipriešinimo ženklas



okupanto nešamai kultūrai ir kovos už savo senąją raštiją iššūkis. Ta kova įgijo tokį mastą, jog didžioji rusų imperija per keturis draudimų, kalėjimų, tremčių dešimtmečius nepajėgė mūsų nutautinti. Gal net priešingai, sukelta neapykanta okupantui, lietuvišką knygą pakėlė beveik į šventraščio lygį, dėl kurio nebijota aukotis. Apie anuomet išleidžiamų knygų tiražą šiandien galime tik svajoti; A. Tatarės „Pamokslai išminties ir teisybės“ buvo išleisti 10 tūkst., o M. Valančiaus „Istorija šventa“ - 75 tūkst. tiražu. Prie pasaulietiško knygų leidybos ypač prisidėjo JAV lietuviai. Buvo išleistos tokios svarbios knygos kaip S. Daukanto „Lietuvos istorija“, J. Pabrėžos „Botanika“, V. Pietario „Algimantas“, A. Šerno „Etimologija arba mokslas apie žemės tautas“.

Tokia masiška knygų paklausa negalėjo būti be išprususio skaitytojo. Uždraudus lietuviškas mokyklas, masiškai pereita prie slapto mokymo namuose. Pagal 1885 m. visos Rusijos gyventojų surašymą, Kauno gubernija buvo labiausiai apsišvietusi - mo-

kėjo skaityti. Štai ką duoda tautos susiklausymas.

Kadangi knygos buvo leidžiamos užsienyje, tai didžiausia ir pavojingiausia kovos našta teko pasišventusiems mūsų tautos didvyriams - knygnešiams. Tas J. Zikaro valstietiškais drabužiais su maišeliu ant nugaros besižvalgantis į tolį „Knygnešys“ išgelbėjo mūsų lietuviybę. Knygnešystė buvo ne pavienis, o organizuotas reiškinys. Visoje Lietuvoje buvo slaptas knygų platintojų tinklas, draugijos „Atgaja“, „Sietynas“, „Artojų draugija“. Buvo sumanūs ir drąsūs knygnešiai, tokie kaip J. Bielinis, M. Slančiauskas, J. Gudas, J. Bitaitis ir daugybė kitų. Daugelis jų gyvenimą baigė kalėjimuose ar tremtyje.

Sovietiniais laikais man teko būti komandiruotėse daugelyje respublikų, kurios neatsispyrė rašymui „kirveliais“. Bucharoje, Namangane mačiau didingas mėtetas, valdovų rūmus, kitokius paminklus išrašytus paslaptiniais rašmenimis. Ir nei vienas uzbekas negalėjo perskaityti senosios kalbos. Kai Rusija primetė savo rašmenis rašto neturinčioms tautelėms, gal ir buvo pakenčiama ir net teisinga, tačiau, kai atėmė rašmenis seniausių kultūrų tautoms, - didžiausias tarptautinis nusikaltimas.

Dera pasisakyti apie dabartines, parašytas ne kirveliais, o kirviais, knygas. Tai ne tik neseniai „Varpe“ aprašyta knyga „Žali“. Pasirodžiusi knyga „Durnių laivas“ parašyta nebe kirviu, o kalūnu, skaldo mūsų valstybę. Tautą pradeda „šviesti“ ir daktarai, ir smailytės. Neseniai išgirdome, jog ir Štusauskas rašys knygą ... Ak, Tu Dieve šventas! „Tamsybė svieta visa“ - šitaip parašyta senoj kantičkoj. Anksčiau už tokių knygų skaitymą kunigai iš ambonijos grasino pragaro mūkomis ir atklainiomis. Kas dabar pagrasins?

Jeigu norite išleisti savo prisiminimus

Gerbiami lietuviai!

Jau beveik dešimtmetį parengiame spaudai ir leidžiame žurnalą „VARPAS“, patriotų prisiminimus, ruošėme spaudai laikraštį „SAVANORIS“ ir kt.

Mes galime suredaguoti, sukurti iliustracijas, parengti spaudai ir išspausdinti jūsų prisiminimus, dienoraščius ir kitą visiems svarbią ir brangią medžiagą.

Deja, iš šio gyvenimo negrįžtamai išeina vis daugiau Lietuvos išeivių, tremtinių, kultūros darbininkų, nelieka vertingų prisiminimų ir prarandamas šis svarbus Lietuvos ir jūsų gyvenimo istorijos tarpsnis - tai didelis praradimas Lietuvai. Išleisti prisiminimai, dienoraščiai būtų didelė pagarba žmonėms, kurie būdami ištremti ir švelnų kovoję už Lietuvos valstybę, svarbus veiksnys auklėjant ir šviečiant Lietuvos jaunimą.

Pagarbiai,

Gediminas Ruzgys, leidėjas, A.Stulginskio g. 5-6, LT-2001 Vilnius, Lietuva.

Tel.: 2621920, mob. 8 675 80368. El. paštas: vestmet@centras.lt

VARPAS Leistas politkalinių sovietinėse koncentracijos stovyklose: 1955 m. Vorkutoje ir 1957 m. Intoje, nuo 1975 m. iki 1989 m. - pagrindinė Lietuvoje. Atkurtas 1996 m. vasario mėn. **Leidėjai** Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga, SL 22 09, ISSN 1648-0244. **Adresas:** Architektų g. 14-60, Architektų g. 8-4, LT-04210 Vilnius, tel.: 2444619, 2442157. **Faksai:** 2444619, 2442157. Redaguoja redakcinė kolegija. Dizaineris Gediminas Ruzgys. **Bendradarbiams honoraras nemokamas. Straipsnių turinys nebūtinai turi sutapti su redakcijos nuomone, straipsniai ir nuotraukos nekomentuojami ir negrąžinami.**

112-ojo „Varpo“ numerio redaktorius - Algimantas Zolubas

Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga (kodas 9191366)

Atsiskaitomoji sąskaita AB Bankas HANSABANKAS, Karoliniškių KA.

Sąskaita litaais - Nr. 10002492325, 10035681158. Banko kodas 73000

Išleido ir spausdino „Baltijos kopija“. Kareivių g. 13b, Vilnius.

Aukos **VARPUI**

Dėkojame aukojusiems:

L. Bručiui - 50 Lt, M. Svirneliui - 20 Lt,
J. Usevičienei - 2 Lt, A. Mikelioniui - 500 Lt,
A. Zalatairaitei - 5 Lt, R. Kalyčiui - 10 Lt.

Dėkojame už nuotraukas:

R. P. Šauliui, S. Gaidytei,
V. Vilčinskui ir A. Flikaičiui.